

Een knap staaltje van politieke propaganda

Recensie

Augustus, *Mijn Wapenfeiten*. Vertaald uit het Latijn en het Grieks door Vincent Hunink (Hilversum – Nijmegen: Verloren – Carptim, 2019), 48pp. ISBN 978-9087048235.

Zoals bekend was de Romeinse historiograaf Tacitus niet bepaald een fan van het keizerlijke regime dat Augustus na de nogal brutale uitschakeling van zijn tegenstanders had ingesteld. Onder de keizer kende het uitgestrekte Romeinse rijk weliswaar vrede en orde, en werden verwoede pogingen ondernomen de voorvaderlijke zeden en gewoonten in ere te herstellen. Maar die politieke en morele wederopstanding kende ook een minder fraaie keerzijde. Augustus putte lering uit het finale debacle van Caesars openlijk dictatoriale optreden en deed dan ook zijn uiterste best om zijn eigen regime, dat in wezen niet minder autocratisch was, achter de geruststellende façade van republikeinse instellingen en routines te verbergen. En ook al hoedt Tacitus zich ervoor het bewind van keizer Augustus als een terreurregime af te schilderen, toch laat hij er niet de minste twijfel over bestaan dat met Augustus ook de traditionele politieke vrijheid van de republiek ten grave werd gedragen. Sterker nog: de vrijheid van spreken was zozeer aangetast dat er zeker in de latere periode van Augustus' regime geen echte, objectieve geschiedschrijving meer kon worden bedreven. Vleierij en propaganda hadden de waarheid reddeloos om zeep geholpen.

Van die keizerlijke propaganda legde onder meer de onstuitbare bouwpolitiek van keizer Augustus op eclatante wijze getuigenis af. Bekend is de uitspraak dat hij naar eigen zeggen een stad in hout en steen had aangetroffen en die tot een stad van marmer

had getransformeerd. Uiteraard tot meerdere eer en glorie van het Romeinse rijk én van zijn onbetwistbare leider, keizer Augustus zelf. Met grote nauwgezetheid worden de talloze bouwkundige prestaties die op instigatie van Augustus aan een ras tempo werden uitgevoerd opgesomd in het document waarin de keizer terugblijkt op zijn regime en er de klinkende wapenfeiten van weergeeft, *de res gestae divi Augusti*; minder positieve aspecten van zijn politiek-militaire optreden worden zedig verzwegen. Het gaat om een indrukwekkend staaltje propaganda waarvan het persuasieve effect nog wordt versterkt door de zakelijke, onderkoelde toon waarin die is opgesteld. De tekst is opvallend nuchter van aard, op enige retorische overdrijving of regelrechte leugen zul je de auteur niet makkelijk betrappen. Daar heeft hij ook geen reden toe: de cumulatieve opsomming van zijn ontelbaar vele maatregelen en realisaties imponeert danig, en dat was natuurlijk ook de uitgesproken bedoeling van de auteur. Die auteur put zich trouwens welbewust uit in bescheidenheid. Talloze eerbewijzen heeft hij afgewezen, uiteindelijk was hij niet meer dan de eerste onder alle burgers en steunde zijn macht louter op zijn morele autoriteit, zo laat de auteur graag uitschijnen. Op uiterst handige wijze bouwt Augustus de republikeinse fictie op die Tacitus nadien genadeloos zal doorprikken.

De *res gestae divi Augusti* zijn niet alleen interessant als proeve van politieke zelfverantwoording. Terloops laat de auteur zich dingen ontvallen die de moderne lezer allicht de wenkbrauwen doen optrekken – of fronsen. Uit de tekst blijkt heel goed hoe ‘wankel’ de Romeinse staat in zekere zin wel was: regelmatig geeft Augustus aan hoe hij de staat met eigen middelen te hulp moest schieten. Veel van die middelen kwamen trouwens voort uit oorlogsbuit. De getallen die genoemd worden zijn gigantisch; op indirecte wijze laten zij doorschemeren hoe verwoestend de militaire campagnes die de keizer voerde of liet voeren moeten zijn geweest: *the (Roman) winner takes all*. Niet minder navrant is de droge vermelding van militaire acties tegen piraterij. Het resultaat dat wordt beschreven laat een wrange nasmaak na: ‘In die oorlog heb ik de slaven die van hun meesters waren weggevlucht en wapens hadden opgenomen tegen de staat, zo’n 30.000 man, bij hun meesters terugbezorgd ter bestraffing’ (par. 25). Wat die bestraffing zal hebben ingehouden, laat zich makkelijk raden.

We mogen classicus Vincent Hunink dankbaar zijn voor het geleverde vertaalwerk. Per slot van rekening was het toch al weer zo’n slordige twintig jaar geleden dat de *Res gestae* nog eens in het Nederlands waren vertaald. En Hunink biedt beduidend meer dan zijn voorganger Ivo Gay. De *Res gestae* zijn ons overgeleverd in een tweetalige, Latijns-Griekse inscriptie in een tempel in Ankara, het zogenaamde *Monumentum Ancyranum*. Voor het eerst heeft Hunink naast de Latijnse tekst ook het Griekse

opschrift vertaald; ze worden in deze uitgave handzaam onder elkaar geplaatst, naast de originele Latijnse en Griekse tekst. Historici én vertaalliefhebbers kunnen hun hartje dus ophalen. Naast vele overeenkomsten vertonen de Latijnse en Griekse versies ook enkele markante verschillen.

Maar Hunink biedt tegelijk ook minder dan Ivo Gay. Zo geeft hij ruiterlijk toe van begeleidende commentaar te hebben afgezien. De reden is eenvoudig: het vertaalde tweeluik verscheen eerder in een speciaal aan de *Res gestae* gewijd themanummer van *Lampas* (52, 2019, pp. 7-29), waarin het fascinerende document verder (receptie)historisch en taalkundig geduid wordt. Voor de lezer die wat dieper wil graven in de tekst en zijn voortleven, is dat themanummer vanzelfsprekend een must.

Toon Van Houdt

Toon.VanHoudt@kuleuven.be

